

El "cant de la carxofa" a la festa del Carme

El **cant de la carxofa** és una festa tradicional valenciana que enfonsa les seues arrels a les representacions assumpcionistes medievals, que tenien lloc a les portes de les esglésies en acabant la celebració litúrgica de la Dormició de la Mare de Déu. El testimoni més antic i important és la part corresponent durant l'escenificació del *Misteri d'Elx*, però està documentat igualment la realització del cant a la catedral de València i a moltes altres poblacions.

L'anomenat popularment com a **carxofa** és en essència un artefacte de fulles corbades amb diverses ornamentacions que guarda en el seu interior un xicotet seient des del qual, una vegada obert formant una mena de palmera, un infant vestit com un angelet canta amb acompanyament musical les cobles d'un motet al·lusives a la imatge religiosa en honor de la qual se celebra la festivitats, que son repetides de manera coral pels assistents a l'acte.

L'artefacte se situa habitualment sobre un pedestal elevat o penjat, davant de la façana del temple o en una plaça o lloc espaiós. Així continua fent-se encara a ciutats com Alaquàs, Silla, Aldaia, el barri del Canyamelar o el del Carme de València on ja se registra la cerimònia al segle XVIII. Les lletres de l'antic motet s'han perdut, el mateix que la melodia corresponent, de manera que la música actual s'origina al segle XIX.

El seu autor va ser el mestre **Rigoberto Cortina Gallego** (Godella 1840 - València 1920), que va ser músic de cambra i professor ensenyant del Real Col·legi del Corpus Christi de València. Com a tal va realitzar nombroses composicions entre les quals hom pot trobar peces musicals, motets (*Domine, ad te clamavi, O salutaris hostia, Bone pastor*, etc), simfonies (*Diana cazadora*), polques i peces ballables, i sarsueles en col·laboració amb escriptors com Miguel Echeagaray i Eduard Escalante.

Cortina va compondre el motet quan tenia només catorze anys i es trobava visitant amb els seus pares la població de Silla on tenien alguns familiars, l'èxit de la composició, de gran inspiració musical, va fer que el jove Rigoberto s'implicara fortament en la festa, dirigint durant molts anys l'orquestra acompanyant i seleccionant els xiquets que en cada ocasió havia de cantar la peça. Ell va ser també l'autor de la lletra original, dedicada en principi a la imatge del Santíssim Crist: *Glòria a Déu a les altures/ proclamem a tota veu/ i humiliem el cap a terra/ front la majestat de Déu.*

Però la difusió del motet va motivar que segons la població sorgiren lletres diverses: així a Quart de Poblet se canta al setembre en honor del Crist dels Afligits, a Catarroja al Crist de la Pietat, al Canyamelar al Dilluns Sant, però també a advocacions marianes com la Mare de Déu de l'Olivar d'Alaquàs, on el **cant de la carxofa** ha estat declarat Festa d'Interès Turístic Provincial i se repeteix en honor del Crist de la Bona Mort. Els religiosos carmelites van adoptar la melodia en honor de la Mare de Déu del Carme i la van estendre a les celebracions del mes de juliol en diverses comunitats, incloent la del convent de **Cabdet** a la província d'Albacete on durant la festa *del escarcil* se canta amb la lletra *A la Reina del Carmelo*.

Des d'aquesta població, sembla haver arribat el costum a [la nostra ciutat](#) ja fa prou més de mig segle, quan un religiós procedent d'aquell convent va arribar al de [Vila-real](#), la qual cosa explica que fins ara, el cant s'haja realitzat en llengua castellana.

La Tercera Orde del Carme va realitzar els actes de culte de la seua festa a la parròquia de Sant Jaume fins al novembre de 1946 sent prior de la comunitat el pare Nuño Besalduch, i a l'any següent va començar a celebrar-se el **cant de la carxofa** com a culminació de la festa de la **Mare de Déu del Carme**.

El mateix que a **Cabdet**, el cant no se fa des d'un artefacte penjat, sinó sobre una estructura metàl·lica a poca altura, amb unes fulles pintades de color verd, amb perfils de ferro al seu interior. Aquesta primitiva *carxofa* se va fer malbé durant la realització d'obres de reforma i l'enderrocament del mur perimetral a la part del carrer de l'Ermita.

A l'any 2000 se va encarregar una nova estructura als tallers de Peset Vidal, però finalment els perfils metàl·lics van ser substituïts i en l'actualitat totes les fulles estan confeccionades amb fibra de vidre.

A LA REINA DEL CARMELO

A la Reina, a la Reina del Carmelo,
en sus alas los querubes,
traspasando blancas nubes,
nuestra ofrenda llevarán.

Para emblema de tu gracia,
tu candor y tu pureza,
le fue dada la belleza
del Carmelo y del Sarión.

Tu serena frente ciñen,
doce estrellas rutilantes,
flores, perlas brillantes
que el Carmelo te ofrendó.

Oh, cuán dulce que es la muerte
del cofrade y del terciario,
que tu santo Escapulario,
con fe besan al morir, con fe besan al morir,
con fe besan, con fe besan al morir.

Oh, cuán dulce que es la muerte
del cofrade y del terciario,
que tu santo Escapulario
con fe besan al morir.

Con la sombra de tu manto
nuestras cruces aligeras,
nos libras de las fieras
y asechanzas de Satán.

Oh, cuán dulce...

CANT DE LA CARXOFA DEL CARMÉ

Glòria a tu, Verge Maria,
dels arcàngels sobirana
de la terra valenciana
protectora celestial.

Deixa, Mare beneïda
que les teues glòries cante
i amb fervor a tots encante
escoltar tanta bondat.

(Deixa Mare Beneïda, ...)

Tu acceptares la proposta
de que en tu Déu s'encarnara.
i per tant que al fer-se home
fora nostre Redemptor.

El Teu Fill, en el Calvari
te feu Mare dels humans
i a tots nosaltres germans
¿cal pensar major amor?
(el Teu fill, en el Calvari,...)

Protegeix al nostre poble
que com a Mare t'aclama,
fent que es mantinga la flama
d'amor i prosperitat.

Plens de joia i entusiasme
et cantem Reina y Senyora
i et preguem, que nos ampares
en la vida terrenal
i estar a la teua vora
en la Pàtria celestial.